

СДЕЛКИ СЪС ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОКИ НА СОФИЙСКА СТОКОВА БОРСА

Симеон Елазаров, Христо Миленков
Изпълнителен директор на Софийска стокова борса АД

Началото на XXI век ознаменува десетата година от възстановяването на борсовата търговия в България. С последната година от отминалото второ хилядолетие оставяме зад гърба си и едно десетилетие, през което в страната ни се възроди, укрепна и се разви борсова стокова търговия. Започнала своята работа в началото на 1991 год., стоковата борса в България премина през период на ентузиазъм - първите 3 - 4 години в България възникнаха 36 стокови борси. Последва период на обективни трудности и скептицизъм, през които броят на стоковите борси в страната започна естествено да намалява. В края на 1996 година бе приет Закона за стоковите борси и тържищата, дал не само законова регламентация, но и тласък в борсовата търговия. От този момент започна новия етап в развитието на Софийска стокова борса.

От 1997 година на практика започна периода на консолидирането на българския борсов пазар, за да се стигне до януари 1998 година, когато мнозинството от действащите до тогава регионални стокови борси в България се обедини в едно акционерно дружество под името "Софийска стокова борса" АД. /ССБ АД/.

Следващите няколко години и особено отминалата 2000 година укрепиха борсовото дело в страната и затвърдиха правилната пазарна ориентация на България. Този процес се съпровождаше с издигането на авторитета и престижа на ССБ АД. Постигнатите резултати през изтеклата година отразяват реалното икономическо състояние на страната ни. Естествено дейността на стоковата борса не може да бъде изолирана от обективните социално-икономически процеси, произтичащи не само в страната, но и в региона. Силно бе влиянието и на международните фактори, определящи ценовите флуктуации в българската икономика.

И през изминалата година основните задачи, стоящи за решаване пред ръководството на борсата продължиха да бъдат:

- интеграция на националното борсово пространство и концентрация на открития стоков пазар;
- развитие и утвърждаване на борсовите принципи и процедури на цивилизованата прозрачна и достъпна търговия на ССБ АД;
- разясняване и популяризиране на предимствата на борсовата търговия и на улесненията и гаранциите, предлагани от нея;
- усъвършенстване реализацията на борсо-

вата търговия в условията на пълна прозрачност и равнопоставеност на участниците в нея и при гарантиране изпълнението на сключените борсови сделки на ССБ АД;

- увеличаване броя на участниците в борсовата търговия, чрез привличане на утвърдили се търговци с трайни интереси в откритата търговска посредническа дейност;

- бързо и качествено информационно осигуряване на всички заинтересовани стопански и нестопански субекти с ценова информация относно търгуваните борсови стоки, както у нас, така и в чужбина.

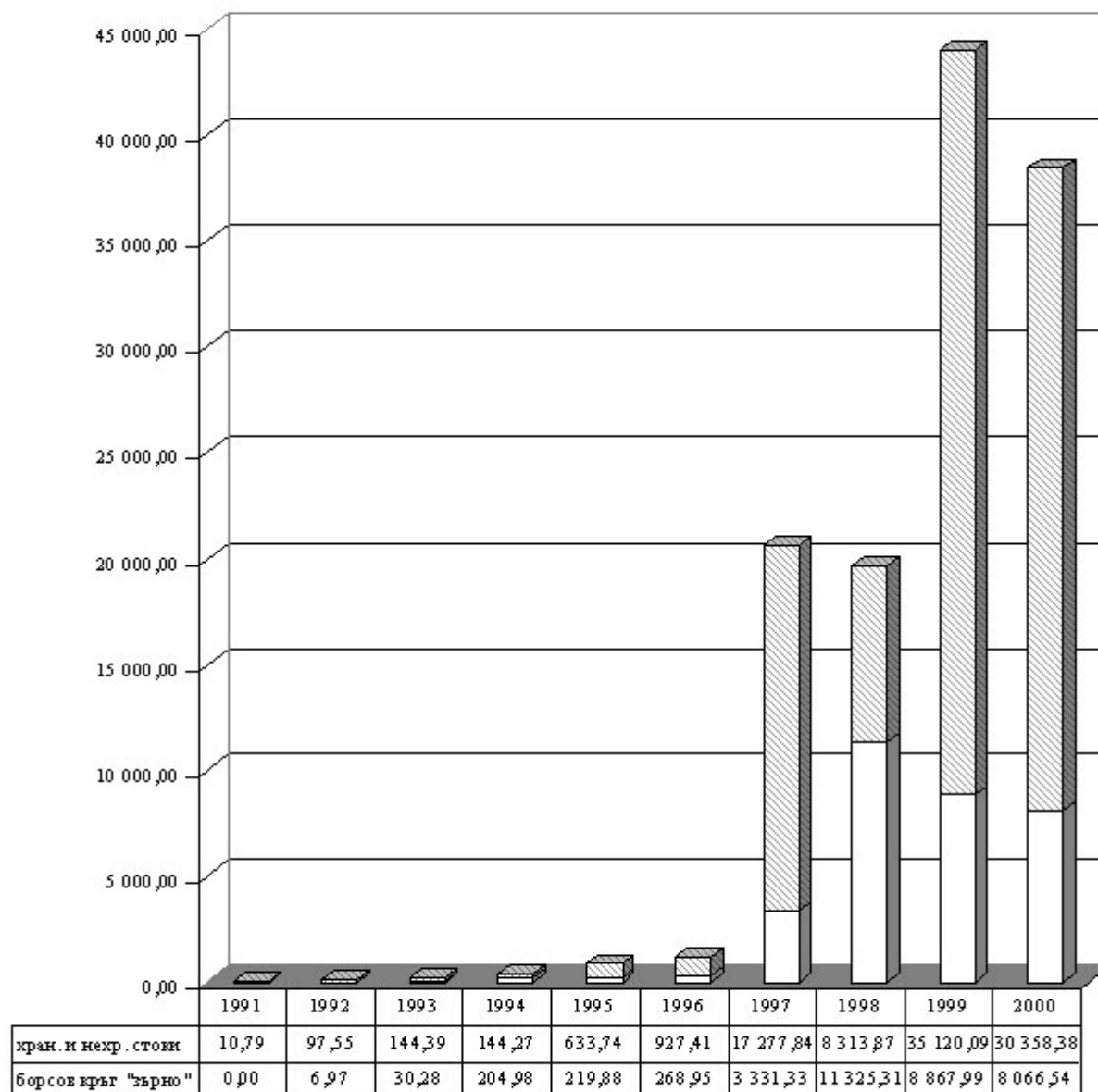
През последните три години броят на членския състав на ССБ АД гравитира около цифрата 80, при нормативно изисквани от закона 50 члена и практиката показва, че това е достатъчно "критична" маса за оживена борсова търговия. Броят на членовете на ССБ АД през 2000 година остана почти непроменен - 80 члена по регистър, като от тях пълно членство имат 64 фирми, а постоянно - 16 фирми, но съставът им се подменяше през годината. Общото разпределение на членовете в края на 2000 година е както следва:

- зърно - 65;
- хранителни - 79;
- нехранителни - 80.

Представлявайки интересите на клиентите и на тези 80 фирми-членове на трите борсови кръга, през годината активно работиха 85 от лицензираните борсови посредници на ССБ АД. Реализирани бяха всичките планирани 153 борсови сесии - по три през всяка от 51-та работни седмици през годината. И през изминалата 2000 година Софийска стокова борса запази своето лидерство на националния борсов пазар по броя на реализираните борсови сделки и по сумарния им оборот в стойностно изражение, измерено в български лева. (Фиг.1)

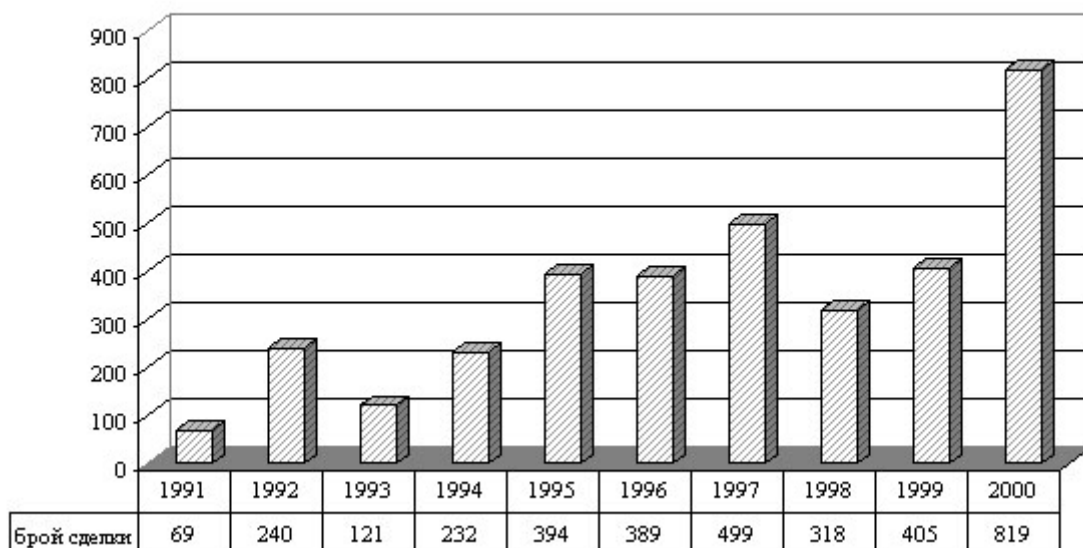
Въпреки лекият спад в общия стойностен обем на оборота спрямо 1999 година, дължащ се на икономическите проблеми в страната, от **фиг.2** е видно, че броят на сделките е нарастнал двукратно - което говори за повишена активност в борсовата търговия, осъществявана макар и в по-малки обеми, вследствие очевидната липса на достатъчен финансов ресурс и кредитиране, както и на динамичните промени в бизнес-средата. Уместно е да се отбележи в това отношение необяснимото оттегляне от борсовата търговия на някои държавни и общински

ОБОРОТ НА СОФИЙСКА СТОКОВА БОРСА АД ПО ГОДИНИ
в милиони лева

Фигура 1 Общ преглед на резултатите от борсовата търговия
Общо през 2000 година на ССБ АД имаше над 800 сделки с обем на търговията
от над 38 милиона лева

БРОЙ НА СКЛЮЧЕНИТЕ СДЕЛКИ ПО ГОДИНИ

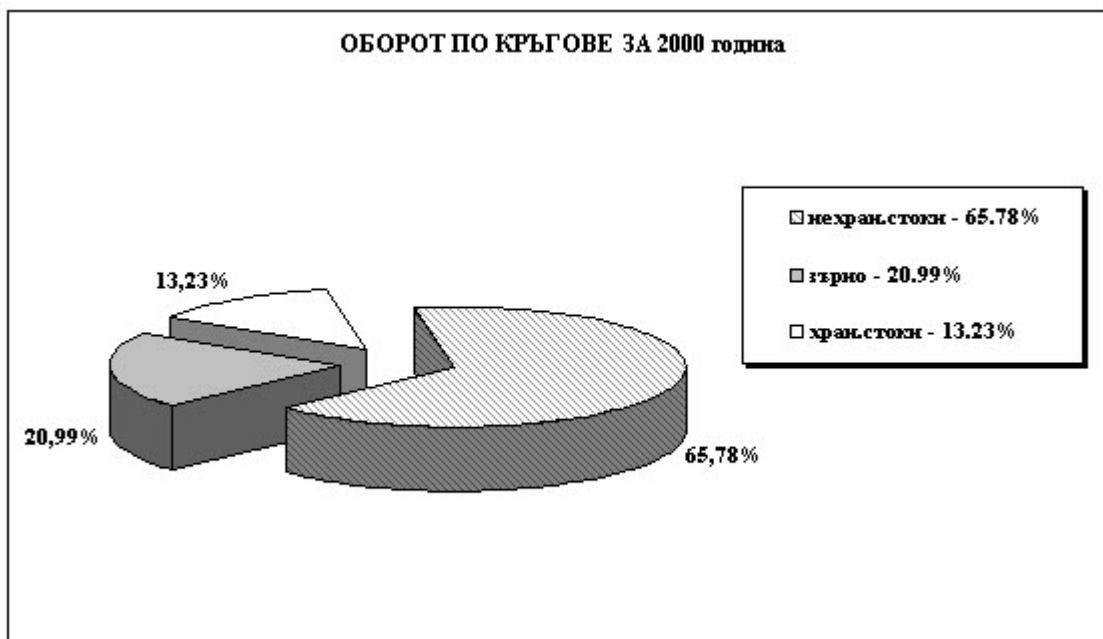
Фигура 2

фирми, една от причините за които е несъвършенството на приетия през годината Закон за обществените поръчки, където сред откритите процедури не присъствува единствено доказаната в световен мащаб истинска публична сделка на открития пазар - борсовата.

При условията на плавно растящото ниво на щатския долар през годината, борсовата търговия беше стабилна и през двете полугодия, като лек превес в обема на оборота имаше второто шестмесе-

чие - 19.86 млн.лв. спрямо 18.56 мил.лв. през първото. Това показва известна стабилизация на борсовия пазар на ССБ АД през годината. Най-активни в търговско отношение месеци бяха януари, април, май, септември и ноември, а най-слаби - юни, юли и декември.

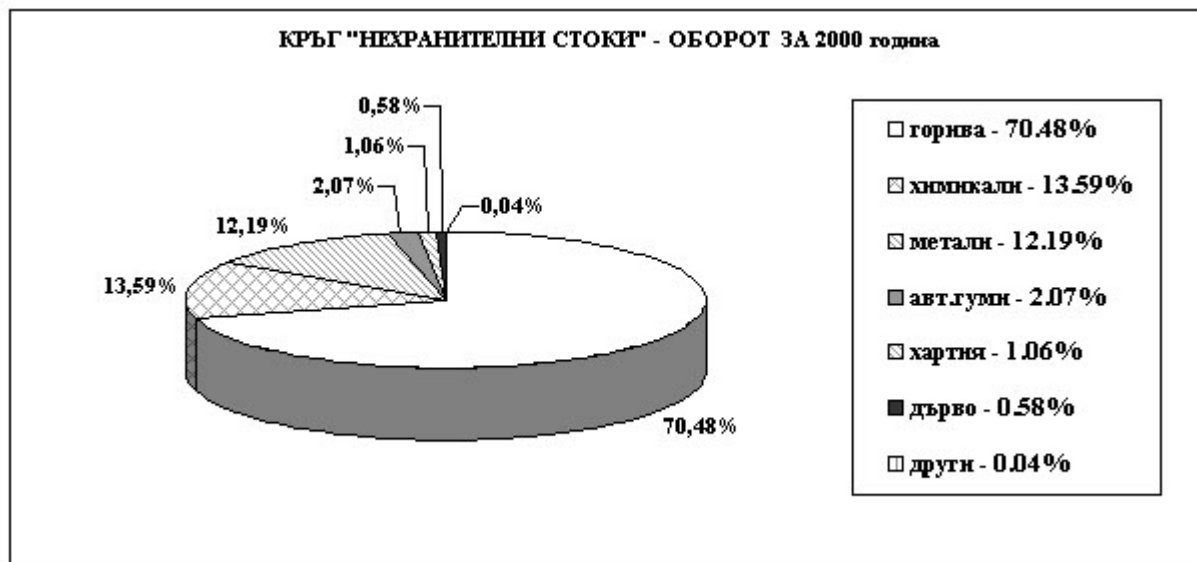
От общия оборот на борсовите сделки 65.78% се падат на кръга за търговия с нехранителни стоки, 21% - на кръга зърно и 13.22% - на кръга хранителни стоки (фиг.3).

Фигура 3

Съотношението между активността на отделните борсови кръгове следва логиката, установила се през последните години, според която превес в борсовата търговия имат нехранителните стоки, което е в съответствие с тенденциите в развитието на световната борсова практика. При тях обемите следват плътно традицията като подреждането им по по-

пулярност (*фиг. 4*) повтаря това от 1999 година с водеща групата на горивата с оборот над 17 мил.лв. следвани от химикалите - с 3.4 мил.лв. Единственото изключение е че стоквата група на металите е напреднала от 4-та на 3-та позиция с оборот от 3 мил.лв., а дървесината е изостанала на предпоследно място със само 145 хил.лв.

Фигура 4

Радостното е, че през 2000 година се забелязва нарастване на относителния дял на обема на хранителните стоки - от 2% през 1999 година на над 13% през 2000 година. Разглеждайки онагледяването на структурата на търговията с хранителни стоки във *фиг. 5* забелязваме, че основният дял от 47.45% се пада на една изцяло вносна стока -

соевия шрот - която въпреки типично борсовия си характер за първи път се търгуваше на ССБ АД. Това може да се свърже с тенденцията към възстановяване на свиневъдството и птицевъдството в страната, съпътствувано с проблемите на родната фуражна база, изоставяща от изискванията към нея.

Фигура 5

Сред стоките от първа необходимост продължава лидерството на ориза и боба, установено през 1999 година, но за сметка на това стоки като сирене и захар, заемали над 7% от оборота през 1999 година силно намалиха активността си на борсовия

под. Логичното обяснение следва от фиг.6, която проследява неоправдано високата цена на бялата захар на българския пазар през годината, правейки я непривлекателна и прекалено тромава за борсово търгуване стока.

Фигура 6

След рекордните нива от 400 лева/тон в началото на годината, брашното намали цената си до 360 лева, вследствие на правителствената интервенция с евтина пшеница, отпусната на пазара от складовете на държавния резерв. Недостатъчните

количества обаче попречи на задържането на ниски цени на брашното, но ги стабилизираха от около 385 лева на тон до излизането на новата реколта през юли, когато те отново се вдигнаха леко и задържаха ниво от около 398 лева/тон с ДДС (фиг.7).

Фигура 7 Борсова търговия със зърно

По отношение на търговията със зърно, 2000г. започна с твърде оптимистични очаквания. Те бяха свързани предимно с предполагащите положителни ефекти от практическото прилагане на идеите и възможностите залегнали в Закона за търговия и съхранение със зърно. Както се вижда от фиг.3 делът на търговията със зърно през 2000 г. е 21%. Това е повишение с 1 %, спрямо предходната 1999 г., но в стойностно изражение трябва да се отчете спадане на обема с около 800 хил. лв. спрямо предходната година. Прави впечатление, че всички сключени сделки са само за хлебна пшеница. При това основно с пшеница от реколта '99, като тези от новата реколта са за периода юли – септември.

Най- сериозен е оборотът със зърно през периода март – май, което може да се обясни с активните интервенции на държавния резерв през този период.

Хлебна пшеница

Началото на годината бе отбелязано на борсата

с известно напрежение на пазара на хлебна пшеница. Започналото в края на 1999 г. повишение в цените купува и продава се изяви още на първите сесии и достигна нива от 220 лв. на тон. Това естествено бе отчетено от всички и на 20 януари 2000 г. се проведе среща на министър председателя на България с участието на представители на всички браншови съюзи по веригата зърно – брашно – хляб с участието и на ръководството на Софийска стокова борса АД. Анализът на състоянието на пазара, наличните запаси и нуждите на потреблението бе взето решение да се извършат ограничени интервенции от съхраняваните количества хлебна пшеница в Държавния резерв чрез стоковите борси. Фактически тези интервенции се проведоха през периода февруари – юни и които позволиха да се стабилизира цената на хлебната пшеница на нива 195 – 205 лв. на тон в зависимост от конкретното качество (фиг.8).

Фигура 8

Началото на търговията с хлебна пшеница от реколта 2000 г. стартира от 145 лв. на тон, но твърде бързо се покачи на 170 лв. за тон. Това може да се обясни:

1. С активните закупки на пшеница за износ – за един сравнително кратък период от около 2.5 месеца по данни на митниците бяха експортирани около 450 хил. тона хлебна пшеница;

2. С предизвестеното излизане на пазара на

държавния резерв, който обяви като своя цел 300 хил. тона.

При тези обстоятелства производителите потърсиха своя шанс да получат една по-висока цена още в началото на кампанията. Върху повишаването на цената на хлебната пшеница, оказва влияние и сравнително ниското качество (понижено ниво на глутена) на основната маса произведено зърно. Повисоките цени се даваха за пшеница с нива на глу-

тена на 22%, които по данни на Националната служба за зърното, в общата маса на произведеното зърно не надвишаваше 40%. Начиная от началото на месец септември, борсовите котировки (базирани на цената купува) бележат трайна тенденция на повишение, като в края на 2000 г. достигнаха 239 лв. на тон за стандартна хлебна пшеница.

Твърде ограничения капацитет на лицензираните публични складове – през септември общият капацитет на публичните складове бе под 200 хил.т., а в края на годината достигна 250 хил. т., както и предоставената субсидия за производителите, покриваща таксата за съхранение в тези складове до края на годината, очевидно отлагат търговията със складови записи на борсата за 2001 г. Нашите очаквания са, чрез през първата половина на 2001 г. най-после ще започне търговия със складовите записи, което ще позволи да се оценят предимствата на тази търговия и така да се стимулира активността за увеличаване на интереса на собствениците на добра складова база да я лицензират като публични складове и да се повиши доверието на производителите за влагане на зърно в тях.

Фуражна пшеница

Традиционно цената на фуражната пшеница е 5 – 10 лв. по-ниска от тази на хлебната. Както вече стана ясно практически над 50 % от произведената пшеница, съгласно БДС попада в тази група. До края на октомври съотношението в цената на фуражната пшеницата на ССБ (на база цена купува, доколкото няма сключени сделки) запазваше съотношението с хлебната пшеница. След прибирането на царевичата, обаче се изясни, че в резултат на тежката суша количеството прибрана царевича е

под 50% от очаквания добив, цената на хлебната пшеница бързо се покачи и практически изравни цената на хлебната пшеница. През декември цената достигна 220 – 225 лв. на тон.

Фуражен ечемик

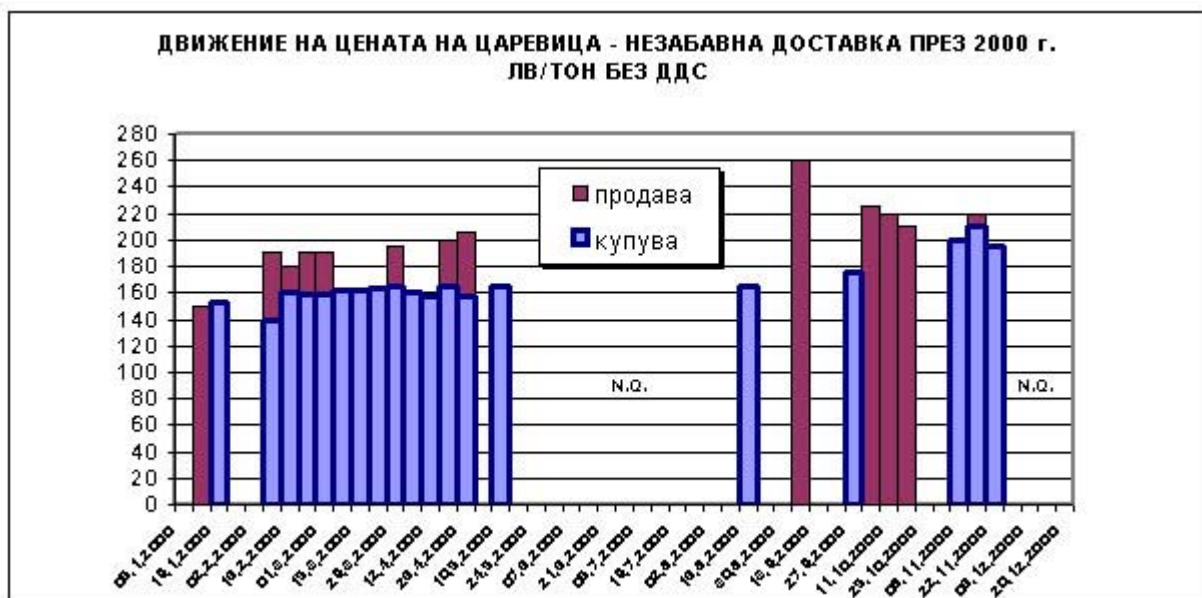
За първи път през цялата 2000 г. не се сключи нито една сделка за фуражен ечемик. Една от вероятните причини е, че през 2000 г. международния пазар предложи много изгодни условия за износ и в края на септември практически свободните стокови количества бяха изкупени и бързо изнесени.

Пивоварен ечемик

При пивоварния ечемик ситуацията се оказва аналогична. В началото на кампанията пивоварите излязоха на пазара на ССБ с предложения за покупка на нива 145 – 150 лв. за тон, но очевидно техните предложения се оказаха твърде неатрактивни за производителите, които имаха множество предложения от износители винаги с 3-5 лв. по-висока цена от тази на пивоварите. През септември пивоварната промишленост предложи цена от 180 – 185 лв. за тон, но вече нямаше свободни количества.

Царевича

Годината бе много неблагоприятна за производителите на царевича. Незапомнената от много години суша редуцира добивите, които за цели региони достигнаха 80 – 100 кг на дка. Притежателите на добро зърно бяха атакувани и ухажвани от множество търговци и преработватели. Голяма част от царевичата бе предварително субсидирана от търговски фирми чрез семена и препарати и факти-

Фигура 9

чески бе предварително договорирана за реализация.

Така на ССБ се появяваха епизодични предложения за продажба на твърде високи цени (фиг.9), които очевидно пробваха готовността на пазара. Още първите предложения за продажба на царевица започнаха от над 200 лв. За тон и в края на годината виждаме, че и купувачите достигнаха до нива 210 – 220 лв. за тон.

Маслодаен слънчоглед

Добрата реколта от слънчоглед през 1999 г., както и ниските цени на слънчогледовото масло на вътрешния и международния пазар, повлияха върху активността на пазара на маслодаен слънчоглед. Кратката ценова вихрушка през август по отношение на олиото, не можа да промени статуквото на пазара. Производителите на олио се оказаха с твърде големи запаси от нереализирана продукция и това блокира тяхното участие на пазара. Слабите ценови колебания на пазара на слънчоглед се дължат по-скоро в широкия диапазон на качеството на слънчогледа (през годината реално измерената масленост бе диапазона 38% до 46%). Индикациите от международните пазари по отношение на цената на слънчогледа не предсказват сериозни промени

в статуквото.

Зрял боб

Сушата най-тежко удари реколтата от зрял боб. Оценките на специалистите са за редукция с 70 – 80%. Това естествено превърна зрелия боб в изключително търсен. Доколкото през втората половина на годината на Софийска стокова борса АД се търгуваше изключително вносен боб, то търговията се осъществяваше на кръга за хранителни стоки.

Един обобщен поглед върху търговията със зърно на Софийска стокова борса АД показва, че и през 2000 г. не се състоя така очакваното активизиране на търговията с "фючърси". С много малки изключения всички сделки бяха от т.н. "spot" и имаха хоризонт най-много свързан с тяхното технологично изпълнение. Причините са много, но вероятно най-сериозно влияние оказва необвързането на фючърсните сделки с определени предимства и условия за рефинансиране на производителите от една страна, и твърде тънкия пазар в България, където поведението на участниците е обусловено не на базата на задълбочен анализ на реалната обстановка, а на слуховете.

TRANSACTION WITH AGRICULTURE ARTICLE ON THE SOFIA'S WARES EXCHANGE

Simeon Elazarov, Christo Milenkov